

OD ISTE AUTORKE

NJEGOVE BELE RUKAVICE
KOFER IZ BERLINA
NIGDE NEMA TE

Trilogija Kazna za greh
(NOĆ KADA SU DOŠLI SVATOVI, KNJIGA USPOMENA,
MOLITVA ZA OPROŠTAJ)

POSLEDNJE PROLEĆE U PARIZU
PISMO GOSPOĐE VILME

Ringišpil

JELENA BAČIĆ ALIMPIĆ

■ Laguna ■

Copyright © 2010, 2020 Jelena Bačić Alimpić
Copyright © 2020 ovog izdanja, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Jelena Bačić Alimpić: <i>Decenija</i>	7
RINGIŠPIL	11
<i>O autorki.</i>	417

DECENIJA

Pre deset godina objavljen je moj književni prvenac, roman *Ringišpil*. Tri godine ranije izgubila sam jednu od najvažnijih osoba u mom životu – oca. Njegova želja je bila da jednoga dana uradim ono za šta sam se školovala, kako je govorio – da napišem knjigu.

Tada je moj sin Marko imao petnaest a ćerka Dunja deset godina. Radila sam na televiziji. Svakodnevno sam putovala na posao iz svog rodnog Novog Sada za Beograd i nazad. Svake večeri sam bila u svom domu, uz supruga i decu. Mnogo sam radila, podsvesno se trudeći da oteram tugu koja se zauvek nastanila u mom srcu. Brinula sam za majku, koju je očeva smrt teško pogodila. Ipak, obećanje koje sam mu dala nije me napuštalo ni za tren. Mislila sam da ću, trošeći sebe nemilice, ublažiti bol. Ne ide to tako. Neke smrti se nikad ne prebole. Neke tuge ostaju u nama zauvek. Imala sam trideset osam godina kada je moj tata umro. Mesec dana nakon mog rođendana, na isti datum, ispratili smo ga na večni počinak. Danas imam pedeset, i deo mog srca zauvek je nestao sa njim.

Bila je jesen 2009. Kuvala sam ručak za sutradan, jer me je čekalo snimanje na televiziji. Dok sam stajala kraj šporeta,

osetila sam po ko zna koji put ono teško, neizrecivo nedostajanje, onu bol koja ti obuzme celo biće i odvoji te od fizičkog, materijalnog, ovozemaljskog. Videla sam ga. Svog oca. I čula kako mi govori: „Mače, napiši knjigu. Napiši knjigu za tatu.“ U tom trenutku sam pomislila kako je svega u mom životu, oduvek, bilo previše. I to je postala prva rečenica koju sam, u trećem licu, te jesenje noći napisala, bez jasne ideje kuda će me ona odvesti. „Svega je u njenom životu bilo previše.“

Jutro sam dočekala oblivena suzama, sa ispisanih tridesetak stranica onoga što će se kasnije pretvoriti u knjigu kojoj sam dala naziv *Ringišpil*, kao cikličnu metaforu samog života. Jer sve se vrti ukrug i na kraju vraća na početak... Zato što se radamo i umiremo sami.

Kada je moja prva knjiga izašla iz štamparije, otišla sam po nju u svoju izdavačku kuću *Laguna*. Bio je to, dobro pamtim, 25. avgust 2010. godine. Vrelina je isparavala iz beogradskog asfalta, znoj se mešao sa suzama, a ja nisam mislila ni o čemu drugom do o obećanju koje sam konačno ispunila. Nisam bila srećna. Ne mogu ni danas da opišem kako sam se tada osećala. Bila sam sama. U Beogradu, tom velikom, lepom, blistavom gradu koji mi je toliko toga dao i toliko toga uzeo. Odvezla sam se do „Miloševog konaka“, u dva sata posle podne, dok je jara tukla nemilice, i sela u baštu za sto u čošku. Kada me je konobar pitao šta želim da naručim, zamolila sam ga da mi donese dve rakije i vodu. Upitno me je pogledao, ali ja sam to ignorisala. Doneo je piće, a ja sam onda jednu čašicu stavila pred sebe, drugu preko puta, na prazno mesto, nazdravila, potom obe prosula, pogledala u nebo čvrsto držeći *Ringišpil* u levoj ruci i prošaputala: „Ovo je za tebe, tata.“

Tada nisam ni slutila da će od tog dana, od tog trena, moj život krenuti sasvim drugim putem. Nisam mogla ni da sanjam da će *Ringišpil* postati najprodavanija knjiga domaćeg autora u istoriji izdavačke kuće *Laguna*. Nisam mogla ni da pretpostavim da ću televizijsku karijeru zameniti karijerom pisca i da

će, u godinama koje su usledile, sva ona duboka, u mom srcu večno ukorenjena tuga biti inspiracija za sve knjige koje sam potom napisala.

Danas samo pišem. I bolujem neke druge tuge. Ponekad sam srećna, ponekad neizrecivo tužna i usamljena.

Srećna sam kada se družim sa vama, dragi moji čitaoci. Radujem se kada podelimo osmehe, suze, zagrljaje. Za proteklih deset godina obišla sam mnoge gradove i varošice u Srbiji, Republici Srpskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, razmenjujući sa vama lepe reči, iskustva i životne mudrosti. Od vas sam mnogo naučila, i s dubokim poštovanjem prema svakom ko ima poverenja u moje pero potpisala sam na desetine hiljada svojih knjiga, svakom od vas lično, s ljubavlju. Hvala vam što me pratite na mom trnovitom stvaralačkom putu sve ove godine. Hvala vam što mi dajete krila, jer samo sa vama i zbog vas još letim nepreglednim, očaravajućim nebeskim prostranstvima mašte.

Zahvalna sam što mi je Bog dao snage da istrajem na putu za koji je moj otac znao da je onaj pravi. Zahvalna sam na poverenju koje mi pružate. Molim Boga da mi podari još malo pameti, nadahnuća i volje da sa vama podelim emocije koje u sebi čuvam.

Nadam se da ću imati prilike da se provozam još nekoliko krugova na ringišpilu, i radujem se, jer, baš kako kaže misao velikog Leonarda da Vinčija koju sam zapisala na početku svoje prve knjige: „Ko ne voli život, taj ga i ne zaslužuje.“

Jelena Bačić Alimpić
Na obronku Fruške gore,
u zimu 2020.

Ringišpil

Marku i Dunji

Ko ne voli život, taj ga i ne zaslužuje.

Leonardo da Vinči

I

Svega je u njenom životu bilo previše. Boja, mirisa, zvukova, radosti i tuge. Dok leži u sterilnoj, beloj bolesničkoj sobi i svakim damarom svoga bića oseća kako život iz nje ističe, u skrivenom kutku misli, rezervisanom za najdivnija sećanja, izranjaju slike najranijeg detinjstva. A on, dominirajući svakom slikom, vrti se i osmehuje, pozivajući je na poslednju vožnju pred odlazak. O da, taj ringišpil. Tako svetao, šaren i živ, vrti ukруг sva draga lica njene životne priče. Na belom konjiću, iza šoljice čaja, patkice i autića, nogu kvrgavih i pomalo krivih, sedi musava, nasmejana, bosonoga devojčica, čupave kose i velikih bademastih očiju. Ne prestaje da se čudi. Guta vazduh i osmeh joj je sve širi, dok ringišpil vrti svoj krug i melodiju do večnosti...

– Kako smo danas, gospođo? Divan je dan, a vi mi izgledate bolje nego juče – veselo cvrkuće mlada bolničarka. Ana s mukom okreće glavu u pravcu radosnog glasa i tera sebe na osmeh.

– Nije tako loše... – muči se da izgovori, najljubavnije što može, dok joj se srce steže pri pomisli na neminovnosti koje se već naziru. – Da, zapravo i nije tako loše. Mislim da mi je rak pojeo jetru, jedan bubreg i slezinu, ostalo ostavlja za desert

– pokušava čak i da se našali. Na trenutak primećuje tračak sažaljenja u očima mlade bolničarke, a to je poslednje što joj je u ovim trenucima potrebno – sažaljenje. Sve je bolje i iskrenije od tog lažljivog osećanja tako udaljenog od istine.

Dok joj sestra užurbano petlja oko braunile,* menja bočicu za infuziju i proverava monitore koji potvrđuju da srce u njenim grudima još uvek kuca, poput lopova spremnog da ukrade njen poslednji udah, zatvara oči i opet vidi belog konja sa kićankama, sa šarama duginih boja, i devojčicu velikih bademastih očiju.

Tih kasnih tridesetih godina prošlog veka, baba Dara je bila nadaleko čuvena, znali su za nju u celoj zemlji. Ringišpil ju je proslavio. Dara je preko svog brata Danila, Aninog deda-ujaka, koji je bio činovnik sa dobrim vezama u Beču, nekakvom magijom uspela da dopremi ringišpil čak iz daleke Rusije. Zapravo, kao što to obično biva, i za njen posao ljubav je bila pokretačka snaga. Da nije bilo Natalije, deda Danilove daleke ruske ljubavi, ringišpil nikada ne bi stigao do Aninog detinjstva. Zamršenim putevima, političkim vezama i „podobnim“ prijateljima, Natalija je posredno obeležila čitavo Anino detinjstvo. Čak ni to što je kasnije napustila Danila i pobegla sa daleko mlađim oficijom austrijske garde nije pomutilo Anina radosna sećanja na lepu Ruskinju.

Baba Dara je volela Anu prostom, ponekad grubom i nemarnom ljubavlju. Anina majka Lenka nije volela svekrvu i užasavala su je leta koja je Ana provodila kod Dare na ringišpilu. Lenka je bila iz dobrostojeće gradske porodice, obrazovana i čestita mlada žena, sve dok joj, jednog kasnog letnjeg popodneva na ringišpilu, razum nije pomutio Anin otac Stevan. Ni pretnje, ni ucene, ni batine roditelja nisu je odvratile od

* Braunila – cevčica kroz koju se daje lek u venu.

namere da se uda za Stevana, „čoveka bez perspektive“, kako ga je nazivao Lenkin otac. Tek mnogo kasnije, kada su kiše već nebrojeno puta sprale prašinu sa ringišpila, Lenka je shvatila da je njen otac bio u pravu i da ljubav ponekad nije dovoljna ili svakako nije sve u životu. Nije mogla natrag, ali je želela bolju budućnost za svoju jedinu kćer. Dok je u mukama rađala Anu, obećala je sebi da će učiniti sve da njena mala devojčica ima život o kakvom je ona samo mogla da sanja.

Već sa pet godina Ana je plesala uz muziku sa radija i gramofonskih ploča, koje je Lenka krišom donela u miraz; Čajkovski, Štraus, Mocart... vodili su Anu u daleke predele mašte, na svetske baletske pozornice. Gledajući svoju prelepu devojčicu, Lenka je grozničavo smišljala kako da sačuva ovaj jedinstveni osećaj za igru, kako da svojoj kćeri dočara da je njen talenat ogroman i da ga ne treba ostaviti tu u bačkoj zabiti, u senci raspolućenog braka i šarenog ringišpila. Čula je da u Beogradu postoji izvesna gospođa Klara koja podučava baletu devojčice iz dobrostojećih beogradskih porodica. Bila je svesna činjenice da njena devojčica, rođena na tavankutskom salašu, nema preporuke za baletsku školu gospođe Klare; ipak, bila je rešena da po svaku cenu stigne do velegrada i svojoj mezimici, „salašarskoj princezi“, kako su je u šali često nazivali lokalni mangupi, širom otvori vrata sveta muzike, pozornice i umetnosti.

Dok joj se bolesne kosti umorno meškolje ispod bele bolničke plahte, Ana se sa bolnim, umornim osmehom na usnama seća tog sparnog letnjeg popodneva kada joj je majka saopštila svoje planove...

O, kako je samo bila zbunjena i uplašena. Seća se grozničavog sjaja u majčinim očima i nestrpljenja u glasu dok je poziva da siđe sa ringišpila, jer njih dve treba da porazgovaraju o jednoj „važnoj stvari“. Ta „važna stvar“ bila je Anina budućnost. Tada je imala šest godina i prvu tajnu simpatiju. Bio je to salaški

dečak nemirnih garavih očiju i brzih stopala – Đorđe. Vijali su se po ringišpilu, skakali sa jednog konjića na drugi, sve dok je Đorđe ne bi sustigao i povukao za nestašni uvojak. Gledala ga je ispod oka dok je sa ocem skupljao seno i bosonog gacao po salaškom blatu. Imao je tada deset godina i želeo je da bude pilot kad poraste. Pričao je Ani da je nebo njegov dom, da su ptice njegovi prijatelji i svečano joj obećao da će, kada izuči za pilota, prvo nju povesti put visina.

Tog sparnog letnjeg popodneva, kada ju je Lenka konačno dozvala i povelala je do obližnjeg šumarka, tik uz proplanak na kojem je živeo baba Darin ringišpil, snovi o letu u nepoznate visine dobili su sasvim drugu dimenziju...

– Princezo mamina, moramo da razgovaramo... Ana, ti nisi stvorena za ringišpil i gacanje po blatu. Sine, ti si divna, pametna, talentovana devojčica i ja želim da se pobrinem da jednoga dana postaneš slavna, srećna i bogata. Neću dozvoliti da zaglaviš na salašu, da ustaješ zorom kako bi nahranila kokoške i istimarila Riđana. Ti si stvorena za jedan drugi svet, daleko odavde. Odlučila sam da te odvedem u Beograd, u baletsku školu gospođe Klare. Ako budeš primljena, ostaćeš da živiš tamo u školskom internatu, a ja ću se truditi da te što češće posećujem.

– Dok je izgovarala poslednju rečenicu, Lenkin glas se obojio teškom tugom. Ana je gledala u nju širom otvorenih očiju, dok je njeno malo srce kucalo u grudima poput preplašene lastavice.

– Ali, majko, ja ne želim da idem u veliki grad. Neću da ostavim tebe, tatu, baba Daru i... – setivši se Đorđa, iz grudi joj se prolomi jecaj. Lenka zagrlila svoju ćerku.

– Mila moja, ja još nisam razgovarala sa tvojim ocem. Mogu samo da zamislim kako će biti ljut. Sigurna sam da će se protiviti, ali ja ću mu se ovoga puta odlučno suprotstaviti. Ana, dušo moja, neću dozvoliti da pođeš mojim putem. Ne želim da se tvoji snovi zakopaju u salaško blato, kao moji, želim samo da budeš srećna.

Ana, uplakana, pogleda u svoju majku, stisnu zube i obrisu suze musavom rukom.

– Dobro, majko, a kada postanem slavna i bogata, ti ćeš doći da živiš sa mnom, zar ne? I, kupiću ti lepe haljine, i moderne sandale i... – Anine reči se ugušiše u jecajima i ona potrča preko proplanka koliko je noge nose.

Te noći, Ana je budna i sama u krevetu preplašena slušala svađu između oca i majke. Slušala je ružne psovke, čula je reči za koje nije ni znala da postoje.

– Kurvo! Dobro je meni moja majka govorila! Nismo mi nikada bili dovoljno dobri za tebe! Ja ti nikada nisam bio dobar! Sad hoćeš da odvojiš Anu od mene, od nje ćeš kurvu da napraviš! Šta hoćeš? Kakva umetnost? Drpaće je i štipati pohlepni, matori, bogati starci! Postaće drolja kao i ti! Gubi mi se s očiju! I da znaš, Ana ostaje! Napustiće salaš preko mene mrtvog! A ti možeš da ideš! Beži mi s očiju! – urlao je Stevan.

Anin plač stopio se s majčinim jecajima. Šćućurena ispod debele uštirkane dunje u svojoj sobi, Ana je drhtala čitavim telom. Zatvorila je oči i čula božansku muziku, videla otvoreno plavo nebo i bele prepelice kako odlaze put oblaka, letela je sa njima. Pogledala je ka zemlji i videla ringišpil kako se sjaji na suncu, poput zlatnog oreola. Nemiran san se razlio preko njenih maštarija.

Činilo joj se da je spavala tek koji trenutak, kada je iz sna prenu nežan majčin glas:

– Anuška, princezo, devojčice moja, probudi se, probudi se, anđele, ustani, mila... – Ana s mukom otvori slepljene kapke i pogleda majku:

– Mama, zašto me budiš, nije još ni zora svanula?

Majka je nežno pomilova po čelu i obasu joj obraze poljupcima:

– Obuci se, srećo, pričaćemo putem, moramo brzo da krenemo.

– Da krenemo? Mama, kuda idemo? Gde je tata? – zapitkivala je Ana majku dok joj je ona nežno pomagala da ustane i da se obuče.

Tiho su se iskrale iz kuće. Ana se i danas seća majčinog čvrstog stiska ruke i nečujnih koraka. Zamakle su iza ugla njihovog naherenog sokaka. Ana je skoro ciknula od iznenađenja, ugledavši čika Miloja sa njegovim čilašima i zaprežnim kolima, a majka joj prekri usta šakom.

– Gazda Miloje će nas povesti do Subotice, odakle ćemo ti i ja na voz, pa za Beograd, kao što sam ti obećala. – Lenka zastade, čučnu ispred svoje kćeri, čvrsto joj stežući ramena: – Ana, neću te ostaviti, ne vraćam se na salaš. Naći ću posao, radiću i učiniću sve da ispunim obećanje koje sam ti dala. Ljubavi, ti ćeš uspeti, nas dve ćemo uspeti, moraš da mi veruješ!

– Lenka, požuri – šapnu poluglasno gazda Miloje, Đorđev otac. – Znaš koliko rizikujem. Ako se Stevan probudi, sve će nas pobiti, a da moja Ruža zna, nikada više reči sa mnom ne bi prozborila, haj'te, požurite...

I tako se njih dve popeše na kola, a Miloje potera čilaše jednim zvučnim pokretom jezika. Kola zaoraše salašku cestu – i Ana se otisnu u svet. Nakon dobrog sata vožnje, stigoše do železničke stanice. Lenka pomože Ani da siđe s kola, spusti dotrajali kofer kraj svojih nogu i pogleda Miloja suznih očiju:

– Ne znam kako da ti zahvalim...

Miloje skide šešir, počea se nervozno po glavi i spusti pogled ka zemlji.

– Lenka, kada si došla na naše salaše, znao sam da nećeš ostati. Suviše si bila drugačija od svih naših snaša. Finija, tiša i nekako lomljiva. Nisi ti za ovu našu jarugu, a nije ni tvoja Ana. Čuvaj to dete, čuvaj sebe, želim ti svaku sreću – napuklog glasa i teškog koraka, Miloje se okrete, podbode čilaše i nestade u praskozorju tog sedmog avgusta 1938. godine.

II

Kada su Lenka i Ana pristigle, na beogradskoj železničkoj stanici sve je već vrvelo od sveta. Huk vozova, nepoznati mirisi i tuđi glasovi naterase Anu da čvršće stegne majčinu ruku. Lenka brižno pogleda svoju devojčicu.

– Ne plaši se, mila. Snaći ćemo se već nekako. Sigurno si gladna, idemo prvo da nešto pojedеш, pa ćemo da potražimo baletsku školu gospođe Klare.

U Sarajevskoj ulici, nedaleko od železničke stanice, živela je gospođa Klara Sič. Tog dana su njene male balerine imale slobodno i ona je uživala u čaju, na terasi svog salonskog stana. Njeno lenjo sanjarenje prekide zvuk zvona na vratima. Po stoti put Klara pomisli kako je pogrešila kada je otpustila bedinerku, ali nije više sebi mogla da priušti takav luksuz. Uz uzdah se podiže sa svoje omiljene ratan-fotelje i još uvek graciozним korakom krenu ka vratima. Veoma se iznenadi kada pred vratima ugleda lepu, ali veoma skromno obučenu ženu od tridesetak godina i devojčicu nestvarno sanjalačkih očiju.

– Da, izvolite? – upitno izusti ona, slobodnom rukom nesvesno nameštajući punđu.

– Vi ste gospođa Klara Sič, pretpostavljam? – prividno samouverenim glasom upita Lenka, čvrsto stežući Aninu ručicu.

– Da, a vi ste?

– Ja sam Lenka Balint, a ovo je moja kćerka Ana. Došla sam da vas molim da primite moju Anu u vašu baletsku školu. Veoma je talentovana, ima neverovatan sluh i istančan osećaj za ritam i... – Gospođa Klara podiže ruku i Lenka najednom ućuta. Učini joj se da je u jednom dahu izgovorila mnogo pretencioznih i prilično smušenih reči.

– Kako ste to zamislili, gospođo? Nepozvani ste banuli na moja vrata, verovatno nemate nikakve preporuke – reče Klara, odmeravajući Lenku od glave do pete.

Lenka se načas zastide, te spusti pogled, ali već sledećeg trenutka u njoj se probudi gordost. Poput lavice ponosno podiže glavu:

– U pravu ste, gospođo. Napustila sam svoj dom, muža i dosadašnji život kako bih svojoj devojčici obezbedila budućnost bolju od svoje. Znam da je to ludost, ali verujem da će Ana jednoga dana daleko dogurati. Molim vas da je primite samo nakratko i vidite da li dete ima talenta.

Klara je sa divljenjem posmatrala ovu mladu, odlučnu ženu i za tren se vratila u prošlost. Videla je sebe, mladu, drsku i nepokolebljivu, kako svom ocu saopštava odluku da postane balerina. Brzo se pribrala i širom otvorila vrata, sklonivši se u stranu.

Lenka i Ana zakoračiše u prostor koji će im zauvek izmeniti živote. Ana je širom otvorenih očiju prelazila preko zidova kojima su dominirale slike Milene Pavlović-Barili, Petra Konjovića, Šumanovića i drugih velikih, Ani tada nepoznatih slikara. Nikada nije videla takvu lepotu. Stanom se širio miris nane, a blagi parfem gospođe Klare ispunjavao je prostor. Ana pomisli kako su joj ovi mirisi poznati, kao da ih je sanjala plešući uz Čajkovskog. Gospođa Klara ih ponudi da sednu i njih dve se stisnuše jedna uz drugu na malenom salonskom kanabetu.

– Da li ste za čaj? – upita ih domaćica.

– Ne, gospođo, hvala vam – odgovori Lenka.

– Onda, da počnemo – reče Klara, uputivši se ka gramofonu, čija se školjka gordo šepurila na stočiću u uglu sobe. Ona pažljivo uze jednu ploču iz omota, obrisa rukavom svilene bluže nekoliko zrnaca prašine sa sjajne polivinilske površine i nežno je spusti na gramofon. Muzika preplavi sobu...

– Ana, znaš li koja je ovo muzika? – upita je gledajući je pravo u oči.

– Znam, gospođo. To je *Labudovo jezero* Petra Iljiča Čajkovskog – smerno odgovori Ana, izbegavajući pogled Klarinih plavih očiju.

Iznenadena, Klara pogleda u Lenku. Majka je gledala u Anu sa takvom nežnošću i ponosom da se Klari na trenutak srce zaledi od bola što nikada nije upoznala radost majčinstva.

– Ana, molim te, zaigraj. Zatvori oči, skoncentriši se i prepusti muzici – reče Klara, udobno se smeštajući u fotelju.

Ana ustade, zatvori oči na tren, vide svoj zlatni ringišpil kako se vrti i poče da igra uz predivnu muziku, potpuno joj se prepuštajući. Onako sićušna i tanana, graciozno i nestvarno lako lebdela je po salonu gospođe Klare. Klari se učini da devojčica ne dodiruje zemlju, u njenim plavim očima zaškriše čuđenje i radoznalost. Ana je igrala širom otvorenih očiju, uprtih u tavanicu koju nije videla. Videla je široko, plavo nebo i bele prepelice kako streme ka visinama. Videla je Đorđa kako samouvereno pilotira svojim avionom, belim kao golubica. Muzika utihnu, Ana zastade, graciozno se pokloni i sede pored majke. Lenkine oči bile su pune suza. Tišina ih je obavijala kao jutarnja izmaglica, polegla po bačkoj ravnici. Gospođa se diskretno nakašlja, prekidajući muk koji je već predugo trajao.

– Moram da priznam da devojčica ima dara. Da budem potpuno iskrena, mislim da ima vanserijski talenat. Ana, dušo, da li si spremna da napustiš svoje detinjstvo, da naporno radiš i svakodnevno vežbaš, da svoj život posvetiš baletu? – Čim je izgovorila ove reči, Klara postade svesna da ih upućuje detetu

od samo šest godina i da ona zapravo i ne može da shvati njihovo pravo značenje. Ipak, začudi se kada je Ana odlučno pogleda u oči i reče sigurnim dečjim glasom:

– Da, gospođo, spremna sam. – Potom pogleda u svoju majku, čije je lice bilo obliveno suzama.

– Ne plači, mama – reče Ana. – Ostvariću naše snove.

Lenki se ote jecaj iz grudi i ona čvrsto zagrlji svoju devojčicu, i ne primetivši suze u Klarinim očima.

Gospođa Sič ustade i progovori brižno:

– A sad da se pobrinemo za vaš smeštaj. Da li znate gde ćete odsesti?

– Ne, gospođo. Ne poznajem nikoga u Beogradu.

– Hmm... Pozvaću svoju dobru prijateljicu koja drži pansion nedaleko odavde. Pretpostavljam da imate čime da platite smeštaj?

– Za prvo vreme, da. Imam nešto novca, a ponela sam i svoje dukate, dok se ne snađem. Odmah ću početi da tražim posao. Možda znate gospođe kojima je potrebna pomoć u kući? Spremaću, kuvaću, peglaću, ne libim se nijednog posla, radiću šta god je potrebno – u jednom dahu izusti Lenka.

– O tome ćemo kasnije, draga. Mislim da vam je obema bilo i previše uzbuđenja za danas. Pozvaću gospođu Sonju; da vas prvo lepo smestimo, a kasnije će sve doći na svoje mesto.

Nedugo zatim, nadoše se pred vratima malog pansiona, na samom uglu Nemanjine ulice. Nesigurnim korakom, Lenka uvede Anu u zgradu koja će im, barem neko vreme, zameniti dom. Odjednom se ispred njih stvori punačka žena u ranim šezdesetim godinama, širokog osmeha i blagih crta lica.

– Vi mora da ste Lenka. Klara mi je javila da ćete doći. A ti si sigurno Ana, buduća slavna balerina – toplo se osmehnu gospođa Sonja. – Dođite, pokazaću vam vašu sobu. U ovo doba nema gužve, tako da ću vam ustupiti sobu koja gleda na dvorište. Mirnije je, a verujem i da će vam hlad platana prijati.

Gospođa Sonja ih uvede u neveliku sobu, skromnu, ali ukusno nameštenu i čistu. Soba se nalazila na kraju hodnika na prvom spratu, tik do malog kupatila, a terasu je zaista natkrililo divan platan sa raskošnom krošnjom.

– Hvala vam, gospođo Sonja – reče Lenka suznih očiju. – Znaite, ja sam... – izdade je glas. Sonja joj položi ruku na rame:

– Ne sada, pričaćemo posle. Prvo se odmorite. Trpezarija je u prizemlju. Ako ste gladne, reći ću Mari da vam spremi nešto za jelo.

– Mama, ja bih da spavam. Umorna sam – ogłosi se Ana, hvatajući majku za ruku.

– Staviću Anu da malo odspava, pa ću vam se pridružiti.

Lenka je pomogla Ani da se izuje i, taman kada se okrenula da raspakuje ono malo stvari što je u žurbi uspela da ponese, pogled joj odluta ka krošnji platana. Na najnižoj grani ugleda belu golubicu kako je radoznalo posmatra. Lenka priđe prozoru, polagano, da je ne bi uplašila. Golubica je mirno gledala u nju okruglim, sjajnim očima, kao da razume i njen bol i njen strah. U sledećem trenutku, zaleprša svojim belim krilima i vinu se put neba. „Slobodna sam, poput golubice“, pomisli Lenka sa nemirom u uzavreloom srcu. Okrete se prema Ani i ugleda svoju devojčicu kako leži na krevetu, utonula u dubok san. Licem joj pređe senka tuge i nesigurnosti. „Šta sam to učinila? Otkud mi pravo da tako krojim sudbinu rođenog deteta? Da li sam pogrešila? Možda će me moja jedinica proklinjati jednog dana.“

Teškim korakom pođe ka vratima sobe i u prolazu ugleda lik nepoznate žene u ogledalu. Zastade kraj ogledala i pomisli kako je za ovih nekoliko sati ostarila čitavu jednu deceniju. Odmaknu se rezignirano od ogledala, izađe iz sobe i tiho zatvori vrata za sobom.

– Napustila sam muža, salaš i kuću. Odvela sam svoje dete iz udobnosti srećnog detinjstva u nepoznat svet. Bojim se da će nas Anin otac, a moj muž, Stevan, tražiti. On nije loš čovek,

ali ume da bude prek ako nije po njegovom. Plašim se, ali ne želim da mu se vratim, ne želim da se moje dete pretvori u salašarsku snašu za koju će se već u njenoj šesnaestoj godini ugovarati miraz. Hoću bolju budućnost za Anu. Želim da diše život punim plućima, želim da vidi svet i da svet upozna nju – ispovedala se Lenka tog ranog popodneva gospođi Sonji.

Mudra žena je ćutala, pokatkad samo klimajući glavom sa razumevanjem i puštajući Lenku da pred nju prospe sav svoj čemer i jad. Najzad reče:

– Razumem vas, Lenka. Ipak, mislim da bi bilo dobro i za vas i za dete da napišete makar pismo svom mužu, da pokušate da ga urazumite, smirite... Dete ima pravo i na oca. Pogotovu što iz vaše priče zaključujem da Ana voli svog tatu. Ako u njegovom srcu još ima ljubavi za vas dve, možda će razumeti...

– Ne, ne shvatate! Ne smem to da učinim! Saznaće gde smo, doći će po Anu! Ne mogu toliko da rizikujem. Plašim se... sve ću vam platiti, imam nešto novca i dukate... – zajeca Lenka.

Uz težak uzdah, Sonja ustade, priđe Lenki i zagrlj je:

– Evo kako ćemo. Možete mi pomagati u pansionu dok je Ana u školi – nameštati sobe i brinuti o tome da gostima sve bude potaman. Mara je zadužena za kuhinju. Ako vam to neće smetati, tako ćete mi se odužiti za hranu i smeštaj. A te vaše dukate, dušo, čuvajte. Ko zna kada će vam zatrebati.

Lenka skoči sa stolice i toplo zagrlj Sonju.

– Hvala vam – tiho reče ova dostojanstvena mlada žena.

Anina sećanja prekida bučni ulazak mladog doktora Savića, u pratnji dve sestre koje su se tiho kikitale iza njegovih leđa.

– Gospođo Balint, dobre vesti! – reče mladi lekar sa nadmenom veselošću u glasu. – Uredio sam da se već danas obavi zračenje. Posle toga, uz možda male neugodnosti koje prate zračenje samo po sebi, vaše tegobe bi trebalo da se značajno smanje.

Ana se s teškom mukom iz pansiona gospođe Sonje, iz predratnog Beograda, preseli u odurno hladnu bolesničku sobu:

– Doktore, meni ni najveći svetski baletski koreografi nisu mogli da naredе ništa što je bilo protivno mojoj volji. Zašto me prvo niste pitali da li želim zračenje? Vidite, doktore, ja sam vrlo dobro obavешtena o svojoj bolesti. Rak kostiju je gadna stvar. Moj usud... Ne želim hemoterapiju, želim samo da umrem što je moguće bezbolnije. Neću da izgubim kosu i da mi odumre i ovo malo zdravih organa što mi je ostalo. Neću da povraćam i da se rastačem. Zar nije dovoljno to što ležim ovde polomljenih udova? Dovoljno je bila bilo u mom životu. Ne dam mu da mi uzme sećanja.

– Ali, gospođo, najnovija istraživanja pokazuju...

– Manite me istraživanja, doktore! Kao što rekoh, biće volja Božija. Ako možete da mi pomognete da umrem bez mnogo bola, biću vam zahvalna, ako ne, bolje da oslobodim ovaj krevet drugoj napaćenoj duši. A sada vas molim da me izvinite, moram da se vratim na svoj ringišpil.

Doktor i sestre se pogledaše u čudu, pri čemu ona mlađa bezosećajno prevrnu očima, pa demonstrativno napustiše sobu.

Ana počе da tiho pevuši, pogleda uprtog u tavanicu. Zatim polako zatvori otežale kapke i prepusti se sećanjima.

Svakoga jutra, nakon obilnog doručka koji joj je spremala Mara, obavezno sa punomasnim mlekom „da podmaže kosti“, Ana je sa majkom napuštala pansion gospođe Sonje i odlazila u baletsku školu. Gospođa Klara joj je za dobrodošlicu poklonila prave baletske cipelice, baš onakve kakve su nosile prave bale-rine. Boleli su je prsti, majka ih je nakon napornih vežbi nežno masirala, ali Ana ni za trenutak nije pomislila da odustane. Kad god bi se uhvatila za gredu i počela da vežba, bila je na svom ringišpilu, pored svog konjića sa kićankama, i čula Đorđa kako je zadirkuje: „Hajde, Ana, da se nisi uplašila?! Preskoči, stigni me...“ I onda bi se upinjala da izdrži, iz sve snage.

Lenka je u međuvremenu vredno radila u pansionu gospođe Sonje, i više nego što se od nje očekivalo. Ipak, i pored sreće

koju joj je donosio Anin napredak u baletskoj školi, strah je nije napuštao. Bojala se da će se Stevan svakoga časa pojaviti na vratima pansiona.

Prošle su nepune dve godine. Ana je stasavala u lepoticu. Već sa osam godina bilo je jasno da njena nesvakidašnja lepota i urođena gracioznost ne mogu proći nezapaženo. Kako je vreme odmicalo, tako se Lenka sve više brinula za svoju devojčicu. Šta ako je stigne njena sudbina, ako se jednoga dana pojavi neki mangup koji će je zaludeti i odvući od budućnosti koja se suvereno otvarala pred njom? Naslonjena na dovratak trpezarije, sa krpom u ruci, Lenka prizva u sećanje jedan davni pazarni dan na subotičkoj pijaci.

Stevan je bio naočit mladić, guste crne kose i ozbiljnih veđa. Vatrenim pogledom ošinuo je Lenku tog dana, dok je sa majkom šetala između tezgi. Prvi put je osetila podrhtavanje srca i slabost u kolenima. Sanjarila je o nepoznatom mladiću nekoliko dana, sve dok jednoga dana njen otac, uvaženi opštinski pisar Stipan Hajduković, nije veselo umarširao u kuću.

– Lenka, dušo, ringišpil je stigao u grad. Reci majci da se spremi, idemo u varoš da vas počastim šećernom vunom i sladoledom.

To se nije dešavalo često. Stipan je bio zauzet čovek, uvek zatrpan papirima za stolom od orahovine u radnom salonu njihove kuće. Familija Hajduković je bila poznata, cenjena i čestita. Stipan je važio za poštenog i vrednog čoveka. Njegova žena, Lenkina majka Margita, takođe je bila iz dobrostojeće porodice. Svoju jedinicu su vaspitavali u građanskom duhu. Lenka je od pete godine svirala klavir, učila nemački jezik, a pravopisu su je podučavale gospođice iz subotičkog internata za mlade dame. Kasnije je prosto gutala čitave oblasti iz zemljopisa, istorije, aritmetike, fizike i filozofije.

Nije im bila namera da svoju jedinu kćer udaju za prvog prosca koji naiđe. Hteli su da joj omoguće solidno obrazovanje i lepu mladost. Na kraju krajeva, i ako bi se našao kakav podoban prosac, oni bi s ponosom mogli da mu predstave njene kvalitete. Ali te rane jeseni, kada su dunje tek počele da zriju, nadanja porodice Hajduković istopiše se kao šećerna pena u ustima njihove jedinice. Godinama posle, Stipan Hajduković je proklinjao svoje dobro raspoloženje tog popodneva, svoj predlog da pođu u varoš, svoju želju da obraduje Lenku.

– Oče, eno ga, ringišpil! Kako je samo svetao i lep! Mogu li da se provozam, samo jedan krug? – molećivo ga pogleda Lenka. Stipan je malo toga mogao da odbije svojoj mezimici:

– Ako želiš, naravno. Ali zar nisi malo prerasla ringišpil, čedo moje?

– Oče, molim te! Možda je ovo poslednji put...

Baš tako, bio je to poslednji put da je Stipan Hajduković nežno obgrlio svoju kćer oko ramena i poveo je ka sjajnom vrtuljku. Kad tamo, nedaleko od konjića sa kićankama, kojeg će njena Ana godinama kasnije strasno zavoleti, stajao je deran sa pazara, crne kose, tamnih veđa i vatrenog pogleda. Kada su im se pogledi ponovo sreli, za Lenku je svet stao. Ringišpil se, onako svetao i sjajan, sav pretvorio u dva crna oka.

I to je bio početak kraja. Lenka je tog popodneva počela da se oprašta od svoje bezbrižne mladosti, snova i udobnosti roditeljskog doma... Nakon samo dva meseca skrivanja, bežanja i ljubavnih laži, Lenka je pobjegla sa Stevanom na salaš. Slomila je srce svojim dobrim roditeljima. Umesto majčinskog zagrljaja, na salašu ju je dočekaio Darin hladan i prekoran pogled. Još pamti to veče kad je, drhteći u sobi u kojoj se oprostila od svog devičanstva, slušala buduću svekrvu kako proklinje: „Proklet bio, budalo jedna! Gde ti je bila pamet! Ta devojkica nije za našu kuću! Ona je gospođica iz grada. Nikada se neće navići na salaš.

Pogledaj samo u kakvim je sandalama došla! Ljubav, kažeš?! Ha! Šta ti znaš šta je ljubav, derle neotesano!“

Kada je Stevan ušao u sobu, Lenka je drhtala šćućurena na bračnoj postelji. Njen budući muž ju je tešio, pričao kako je Dara malo nabusita i gruba, ali je u duši „med i mleko“. Lenka nikada nije imala priliku da upozna tu stranu njene ličnosti.

Ma koliko se Lenka zbog Stevana upinjala da zavoli baba Darin salaš, nije u tome uspevala. Ono što joj je kao gradskoj gospođici zvučalo tako egzotično, zapravo je bilo neizmerno daleko od toga. Kada je prvi put ugledala trošnu prizemnu kuću, tamo gde periferija odiše životom teškog dovijanja, knedla joj zastade u grlu. Ispod grana starog kestena nazirali su se prozori mračnih i prašnjavih okana. U dvorištu bez ograde caruje samoća, štala sa tužnim, neuhranjenim Riđanom, a podno brežuljka – ringišpil. Jedino on, svetao i šaren, bleštavilom boja razbijao je sumornost salaške svakodnevice. Kada je lepa Lenka stupila nogom na salašku kaldrmu, njena lepota samo je pojačala utisak sumorne, napaćene zemlje. Vitka i čedna, uzburkanih osećanja, zaljubljena i razdragana od mladosti, odudarala je od tame salašarske sirotinje. Podsećala je na mlado i vitko kestenovo stablo koje je Stevan ubrao svojim grubim, očvrslim rukama. Čitavo njegovo biće odisalo je grubošću zemlje i šeretskim, neumesnim pošalicama. Kada je pošla za njega, nije znala da je noći provodio orgijajući po lokalnim kafanama i rasipajući novac. Kroz njegove ogrubele šake svaka bi zarađena banka skliznula, poput suze niz Lenkin obraz. Zato su iz večeri u večer grubi povici, psovke i vređanja bili uspavanka za krhku lepoticu, poniklu u finoj građanskoj porodici. Daskora, uspavljivale su je Šopenove i Mocartove sonate. Nije mogla da se pomiri sa zlom sudbom, kojoj je tako nepromišljeno poletela u zagrljaj.

Iz sećanja je prenu glas gospođe Sonje.

– Lenka! Lenka, ovde je neki čovek. Pita za tebe i Anu! – povika ona.

Lenki strah probode srce. Teškim koracima pođe ka vratima. Baci pogled na sat i vide da još nije podne. „Dobro je“, pomisli, „Ana neće stići pre pet.“ Bila je spremna na sve. Na vratima ugleda starijeg čoveka koji joj se učini poznat. Ne, to nije bio Stevan, hvala Bogu! Ipak, ovaj čovek liči na...

– Miloje! – ote se Lenki iz grla. Potrča prema vratima, pa zastade zbunjena.

– Dobar dan, Lenka – reče Miloje tihim glasom, izbegavajući njen pogled.

– Ali...

– Ne boj se, niko ne zna da sam ovde. Bogme sam se pomučio dok te nisam našao. Već dva dana sam u Beogradu. Moji misle da sam u Senti, na vašaru. Mogu li da uđem?

– Da, naravno – Lenka uhvati Miloja pod ruku i uvede ga u salon za primanje gospođe Sonje.

– Sedi, Miloje, sad ću ja – reče ona, pa otrča u kuhinju kod Mare i zamoli je da im pripravi dve kafe i iznese rakiju.

Sedeli su u tišini. Miloje se nervozno obazirao po salonu, tobože gledajući slike na zidovima, Lenka ga je posmatrala sa tugom u srcu. Kud nestade ona zdrava seljačka boja iz njegovih obraza? Vidno je ostario za protekle dve godine, tamni podočnjaci i izgubljen pogled izazivali su sažaljenje. Najzad Miloje progovori:

– Morao sam da te nađem, Lenka, đavo mi nije dao mira. Smatrao sam se odgovornim za tebe i Anu. Zaboga, ja sam ti pomogao da pobegneš s detetom. Tvoj me lik i danas proganja u snovima, mučim se... Ne prođe nijedna zora, a da se ne zapitam kako ste, jeste li se snašle, nikada sebi ne bih oprostio da vam se šta desilo. I ne brini, neću nikome reći da sam te pronašao.

– Hvala ti, Miloje – reče Lenka blagim glasom. – Dobro smo. Ana lepo napreduje u baletskoj školi, ja radim kod gospođe Sonje u pansionu, tu i tamo ponešto sašijem njenim prijateljicama i tako se snalazimo. Ana izrasta u prelepu devojkicu. A kako je vrlo talentovana, mislim da je pred njom sjajna budućnost.

– A ti, Lenka? Imaš li ti budućnost? – izlete Miloju. Lenki ugasnu sjaj u očima. Spustivši glavu, tiho reče:

– Moja budućnost je pored mog deteta, Miloje. Ako me pitaš imam li drugoga, nemam. Dolazila su neka gospoda, pitala za mene, ali moje su rane još sveže... – Ona zastade, prikupi hrabrost i najzad zapita prigušenim glasom: – Šta ima kod kuće, Miloje? Kako su tvoji? Kako je... – tu joj se glas izgubi. Miloje joj nežno dotače ruku, uzdahnu, zaveli se u fotelju i poče:

– Moja Ruža više nije među živima, Bog da joj dušu prosti. Tuberkuloza. Otišla je pre godinu dana, za samo tri meseca. I onako jektičava, samo se brinula kako ćemo se nas dvojica snaći bez nje. Đorđe mi osta bez majke. On je dobar dečak, obećao sam mu da ću ga, kad navršši šesnaest godina, poslati u pilotsku akademiju, samo sanja o avionima. Teško je podneo majčinu smrt. Prvo nije govorio dva meseca otkako ste Ana i ti nestale. Nije mogao da preboli Anu. A onda, nije prošlo mnogo, ostao je i bez majke. Nije mu lako sa mnom, ovakvim. Ja puno radim, šta ću, mora neko da održava imanje i da se brine o dečaku. On je sve što mi je ostalo. – Miloju se steže grlo, uze čašicu rakije i popi je naiskap, pa nastavi:

– Stevan se propio. Prvo je, pošto ste otišle, vikao po salašu da će vas naći, da će zemlja da te prekrije, a onda je počeo da pije i nije stao, ima tome valjda dve godine. Tetura se pijan po salaškim jarugama, bez prebijene banke u džepu, bojim se da će i on za mojom Ružom, ako nastavi ovako. Baba Dara je još grublja nego što je bila, i ona svaki dan trgne pokoju, kad misli da je niko ne vidi. Propade baba načisto, tuguje za Anom. Ona je i njeno čedo, njena krv... – kršeci ruke, Miloje pogleda Lenku, kojoj su se suze slivale niz obraze. – Jedino je još ringišpil prav! Eno ga, prkosi i dalje salaškoj prašini i vetrovima, pušta derane da skaču po konjčićima... Al' nekako ne peva više kô pre, Lenka, kô da je napukô od jeda.

Lenka poče naglas da jeca. Sva njena tuga izli se tu, pred Milojem. U sobu utrča preplašena gospođa Sonja:

– Lenka, dušo, šta se desilo? Loše vesti?

– Gospođo, ja sam kriv. Dolazim sa salaša, nisam hteo da je rasplačem – pravdao se Miloje.

– Ne, ne... – promuca Lenka. – Oprostite mi, nisam mogla da zadržim suze...

– Lenka, molim te, smiri se, nemoj da te dete vidi tako utučenu, zabrinuće se – reče gospođa Sonja odlazeći.

– Lenka, nećemo više o prošlosti. Ti si jaka žena i znam da ćeš izdržati sve životne nedaće. Samo, brinem se za sve nas. Slušaš li ti radio, čitaš li novine? Bojim se, biće rata – reče Miloje.

– Šta pričaš, Miloje? Neće biti rata, zaobići će nas.

– Daj Bože da si u pravu, ali ja u vazduhu osećam barut. Ni zemlja više ne miriše i ne rađa kao pre. Kao da je jalova. Hitler je napao Poljsku, Čehoslovačka je već kapitulirala, bojim se da će doći red i na nas.

– Dosta mi je moje muke, Miloje. Šta bude, biće. Umorna sam od predviđanja. Trudiću se da zaštitim dete.

– Lenka, moja su ti vrata uvek otvorena...

– Hvala ti, Miloje, ali ja se živa tamo ne vraćam. Ta sam vrata za sva vremena zatvorila.

Nakon nekoliko trenutaka u tišini, Miloje se pridiže i reče:

– Oдох ja sad. Hteo sam samo da se uverim da ste vas dve dobro, da ste na sigurnom. Ne, ne moraš mi ništa reći, Lenka. Tvoja će tajna sa mnom u grob.

– Rano je da tako pričaš, Miloje. Kakav grob? Imamo ti i ja još mnogo godina pred sobom – Lenka ga nežno dotače po ramenu.

– Znaš, Lenka, da si bila moja, čuvao bih te kô malo vode na dlanu. Ispunio bih ti sve želje. E, kad bi onaj kopilan Stevan znao šta je izgubio...

– Zna on to, Miloje, zna, zato i pije.

Bio je to poslednji put da su se Lenka i Miloje sreli u Beogradu. U godinama koje će uslediti, Lenka se često sećala Milojevih proročkih reči.